

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ПЕРЕДЕРІЙ ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ

УДК 351.74 (4-15)

**ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОЛІЦІЇ КРАЇН КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї  
(ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА МАТЕРІАЛАХ ФРАНЦІЇ,  
НІМЕЧЧИНИ, ПОЛЬЩІ)**

12.00.01 – теорія та історія держави і права;  
історія політичних і правових учень

**АВТОРЕФЕРАТ**

**дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата юридичних наук**

Харків – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії та історії держави і права Харківського національного університету внутрішніх справ.

**Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент  
**Шульга Анатолій Матвійович,**  
Харківський національний  
університет внутрішніх справ,  
доцент кафедри теорії та історії  
держави і права.

**Офіційні опоненти:** доктор юридичних наук, професор,  
**Петришин Олександр Віталійович,**  
Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого,  
завідувач кафедри теорії держави і права;

кандидат юридичних наук, доцент  
**Шестак Валентин Сергійович,**  
Донецький державний університет  
управління, завідувач кафедри  
державно-правових дисциплін.

Захист відбудеться „11” квітня 2009 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К. 64.700.02 в Харківському національному університеті внутрішніх справ (61080, м. Харків, проспект 50 річчя СРСР, 27).

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ (61080, м. Харків, проспект 50 річчя СРСР, 27)

Автореферат розісланий „10” березня 2009 р.

**Вчений секретар**  
спеціалізованої вченої ради

**В. Є. Кириченко**

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми дослідження.** Процес розбудови України як демократичної, правової, соціальної держави характеризується тим, що одним з пріоритетних завдань її внутрішньої політики є ефективний захист прав і свобод людини та громадянина. У контексті європейської інтеграції України це завдання набуває значення стратегічної мети та вимагає від держави переходу на західноєвропейські стандарти у діяльності правоохоронних органів загалом та поліції (міліції) зокрема.

На момент підписання Маастрихтського Договору (1992 р.) держави-учасниці Європейського Союзу офіційно визнали, що однією з головних умов, якій має відповідати будь-яка країна, що претендує на членство в ЄС, є ефективний захист прав і свобод її громадян та існування принципу правової держави (ст. 6 вказаного документа). Досвід таких країн Європи як Франція, Німеччина, Польща переконливо доводить, що ефективна діяльність поліції, як однієї з найбільш впливових державних інституцій, є чи не найголовнішою запорукою реального забезпечення зазначеного.

Таке ж завдання поставлено перед міліцією України. В Законі України «Про міліцію» (ст. 2) зазначається, що забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав, свобод і законних інтересів є найважливішими завданнями діяльності цього органу.

Особливої актуальності в наш час зазначене завдання набуває ще й тому, що сучасна Україна переживає складний період становлення демократії та розвитку ринкової економіки. Даний процес характеризується тривалою соціальною напруженістю в суспільстві, низьким життєвим рівнем населення, недовірою значної частини суспільства до органів державної влади. Нерідко ці чинники стають передумовою вчинення правопорушень. Враховуючи це, можна констатувати, що від якості і рівня ефективності роботи системи органів міліції, об'єктивності та неупередженості її працівників безпосередньо залежать якість захисту прав та свобод громадян, стан забезпечення громадського порядку, культура розвитку політичних, економічних, соціальних відносин у суспільстві та, у остаточному підсумку, добробут українського народу.

Актуалізує дану тему дослідження й те, що міліція України потребує реформування як орган, що надає послуги населенню, перебуваючи з ним у відносинах тісної взаємодії і взаємодопомоги. Одним з найбільш важливих етапів реформи є оновлення чинного законодавства, яке регламентує діяльність української міліції, в результаті чого будуть внесені важливі зміни у правовий статус останньої. Цьому обов'язково мають передувати наукові напрацювання та створення якісного теоретичного наукового підґрунтя, яке б містило комплексні систематизовані інформаційні дані щодо правового статусу органів поліції у розвинених країнах Європи. З цією метою нагальною є потреба проведення загальнотеоретичного дослідження правового статусу поліції окремих розвинених держав європейського континенту. Враховуючи багатоаспектність такого завдання, поліцію слід досліджувати як державно-владну інституцію окремо обраної країни.

З огляду на викладене вище, у спектр наукового дослідження потрапляє поліція Франції, Німеччини і Польщі. Вибір указаних держав обумовлений кількома чинниками.

По-перше, пізнання багаторічного досвіду роботи поліції Франції і Німеччини, напрямків її реорганізації за умов стабільної демократії, розвиненої ринкової економіки дасть можливість запропонувати модель реформування міліцейської системи в Україні, удосконалення правового статусу міліції як державно-владної інституції.

По-друге, звернення до досвіду організації і діяльності поліції Франції, Німеччини, Польщі продиктоване тим, що вони є найбільш впливовими членами ЄС. До ЄС в 2004 році увійшла Польща — один з головних стратегічних партнерів України в сучасному світі, що виконує роль «з'єднуючої ланки» у відносинах політико-економічної і культурної інтеграції України з європейським співтовариством.

По-третє, дослідження специфіки правового статусу поліції кожної окремо обраної країни має вихід на більш широку проблему, якою є співвідношення правових груп в континентальній правовій сім'ї і місце в них правової системи України. В межах зазначеної сім'ї правових систем виокремлюють романську правову підгрупу (Італія, Іспанія, Бельгія, Люксембург, Монако) та германську (Австрія, Швейцарія, Греція) правову підгрупу. У кожній з них Франція та Німеччина займають центральне місце, мають статус «материнських» та уособлюють класичне уявлення про особливості континентальної правової сім'ї. Історичне формування правових систем сусідніх Франції і Німеччині держав характеризувалося домінуванням однотипної системи джерел права, поділом права на приватне і публічне, генетичним зв'язком з римським правом та іншими характерними рисами.

По-четверте, правова система України, з огляду на притаманні їй особливості, за більшістю ознак умовно належить до континентальної правової сім'ї. Наша держава історично має спільні риси в становленні і розвитку багатьох державно-правових інститутів і явищ, в тому числі й поліції (міліції), з країнами, які уособлюють класичне уявлення про правову систему романо-германського (континентального) типу. З практичної точки зору дослідження правового статусу поліції у відповідних країнах континентальної Європи має актуальність, оскільки постійно активізується інтеграційне наближення України до ЄС.

До розробленої тематики раніше зверталися вітчизняні і зарубіжні вчені. Аналіз наукових досліджень таких українських вчених як О. М. Бандурки, О. Ф. Скакун, Я. Ю. Кондратьєва, Ю. І. Римаренка, Ю. С. Шемшученка, О. М. Джужи, О. В. Негодченка, О. В. Петришина, П. М. Рабиновича, О. В. Тюріної, А. В. Савченка, В. В. Матвійчука, Д. Й. Никифорчука, В. М. Співака, В. І. Осадчого, П. І. Павленка, І. В. Бондаренка, Н. П. Матюхіної, О. С. Проневича дає підстави констатувати, що науковці лише фрагментарно торкалися дослідження правового статусу поліції

країн континентальної правової сім'ї. Це свідчить про відсутність на сьогодні в Україні комплексних наукових досліджень даної проблематики в окресленому форматі.

Загальною теоретичною основою дисертаційного дослідження стали наукові праці вчених різних історичних епох та формацій. Так, при проведенні дослідження вивчалися праці таких вчених-поліцейстів Російської Імперії другої половини XIX і – початку XX століть як Н. Х. Бунге, І. Є. Андрєєвського, В. Ф. Дерюжинського, Н. Н. Белявського. Особливу увагу було приділено вивченню праць, які присвячені дослідженню органів поліції окремих країн континентальної правової сім'ї, авторами яких були такі відомі вчені-юристи колишнього СРСР як Л. М. Дегтярьов, В. М. Гіленсен, Б. С. Крилов, Г. С. Меркулов, М. А. Крутоголов, Ю. П. Ур'яс, І. Д. Левін, В. А. Туманов, а у сучасний період роботи таких вчених з Російської Федерації як А. В. Губанов, М. П. Смірнов, Г. І. Мачковський, І. А. Горшенєва, К. С. Бельський, О. В. Мелехін, А. В. Попченко, Ю. Є. Аврутін, І. І. Мушкет, І. П. Антонов, М. В. Чеїшвілі, В. М. Белик, В. М. Бутилін, В. Н. Кигас та інших науковців.

Проте, увага науковців до проведення всебічного дослідження правового статусу поліції країн континентальної правової сім'ї є незначною. Це дає підстави стверджувати, що ґрунтовна розробка питань, пов'язаних з дослідженням правового статусу поліції Франції, Німеччини, Польщі на теренах України лише започатковується.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Роботу виконано відповідно до пп. 2, 4, 7 Пріоритетних напрямків розвитку правової науки на 2005-2010 роки, які затверджені постановою загальних зборів відділень Академії правових наук України № 20/4-2 від 18.16.2004 р.; до пп. 5, 6, 10 Пріоритетних напрямків дисертаційних досліджень, які потребують першочергового розроблення і впровадження в практичну діяльність органів внутрішніх справ на період 2004-2009 р., затверджених Наказом МВС України № 755 від 05.07.2004 р.; розділу 9 п. 9.2 Пріоритетних напрямків наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2006 - 2010 роки, схвалених рішенням Вченої ради ХНУВС 27.12.2005 р.

**Мета і завдання дослідження.** Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб на підставі системного аналізу загальнотеоретичної літератури, іноземних підручників і публікацій, чинного законодавства про поліцію таких країн континентальної правової сім'ї як Франція, Німеччина, Польща, норм міжнародно-правових актів дати комплексну наукову характеристику правового статусу поліції зазначених держав задля наукового забезпечення процесу реформування системи органів міліції України.

Мета обумовила наступні завдання дослідження:

— визначити зміст поняття «правовий статус поліції» за його основними структурними елементами;

— встановити системи нормативно -правового забезпечення діяльності поліції Франції, Німеччини, Польщі і виявити їх особливості;

— дослідити організаційно-функціональну побудову поліції обраних країн континентальної правової сім'ї;

— висвітлити компетенцію поліції Франції, Німеччини, Польщі і встановити співвідношення понять «правовий статус поліції» і «компетенція поліції»;

— охарактеризувати особливості структури правового статусу поліції країн континентальної правової сім'ї на основі аналізу гарантій здійснення компетенції, особливостей юридичної відповідальності та законодавчих обмежень громадянських прав поліцейських Франції, Німеччини, Польщі;

— на підставі узагальнення отриманих результатів і висновків сформулювати відповідні пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства, яке регламентує в Україні діяльність міліції з метою вдосконалення її правового статусу як правоохоронного органу;

— доповнити і збагатити існуючу в Україні теоретичну базу наукових знань про поліцію іноземних країн задля подальшого використання накопиченої інформації у процесі навчання та підготовки (перепідготовки) працівників правоохоронних органів України, проведення вітчизняними вченими наукових досліджень з подібної (суміжної) тематики тощо.

**Об'єктом дослідження** є поліція як правоохоронний орган державної влади у країнах континентальної правової сім'ї, зокрема Франції, Німеччині, Польщі.

**Предметом дослідження** є правовий статус поліції, особливості його структурних елементів у Франції, Німеччині, Польщі.

**Методи дослідження.** Методологічною основою дисертації є сукупність методів та прийомів наукового пізнання, зумовлена особливостями правового статусу поліції як суспільного та державно-владного явища у країнах континентальної правової сім'ї. Орієнтуючись на досягнення мети та завдань даної роботи, автор виходить із діалектичного світорозуміння та застосовує систему загальнонаукових й спеціальних методів.

Зазначений вище підхід реалізовувався через застосування таких загальнонаукових методів як системно-структурний метод, метод сходження від абстрактного до конкретного, метод поєднання логічного й історичного.

Системно-структурний метод застосовувався у ході виконання дослідження при з'ясуванні організаційно-функціональної побудови органів поліції у Франції, Німеччині, Польщі. Це дало змогу сформулювати уявлення про поліцейські системи даних країн, визначити і дослідити головні елементи правового статусу поліції (компетенція та існуючі гарантії її здійснення, законодавчі обмеження громадянських прав та свобод поліцейських в зв'язку з перебуванням на службі, юридична відповідальність) у зазначених країнах континентальної правової сім'ї.

Метод сходження від абстрактного до конкретного використовувався для з'ясування місця та ролі поліції у механізмі держав Франції, Німеччини, Польщі; трансформації основних завдань і функцій поліції на різних етапах розвитку даної державно-владної інституції.

Метод поєднання логічного та історичного, використаний для визначення соціально-економічних чинників, існування котрих сприяло виникненню поліції і формуванню її як правоохоронного органу у таких країнах континентальної правової сім'ї як Франція, Німеччина, Польща.

Також, при проведенні дослідження використовувались такі спеціальні методи як конкретно-історичний, порівняльно-правовий, формально-догматичний, метод класифікації, метод аналогії, логіко-юридичний і логіко-семантичний методи.

Так, завдяки застосуванню конкретно-історичного методу було досліджено генезу поліції (міліції) як державного органу охорони правопорядку у відповідних країнах континентальної правової сім'ї, а також на теренах України.

Порівняльно-правовий метод прислужився при визначенні та порівняльному аналізі гарантій здійснення компетенції поліції, правових обмежень для поліцейських у зв'язку з виконанням ними службових обов'язків, а також існуючої процедури накладення дисциплінарних стягнень в системі органів поліції в країнах континентальної правової сім'ї та в Україні. Крім того, за допомогою зазначеного методу було встановлено відмінності у спектрі повноважень кримінальної поліції країн континентальної правової сім'ї.

Використання формально-догматичного методу дало змогу проаналізувати національне законодавство Франції, Німеччини, Польщі, яке регламентує діяльність поліції в цих країнах континентальної правової сім'ї, а також дослідити норми актів міжнародного права стосовно зазначеного питання.

Метод класифікації застосовувався для систематизації принципів функціонування державного апарату, виокремлення видів державних органів та різновидів державно-владних повноважень поліції, при групуванні досліджуваних гарантій здійснення компетенції поліцією та правових обмежень діяльності, окресленні видів юридичної відповідальності тощо.

Завдяки методові аналогії встановлено місце та роль поліції у державному механізмі Франції, Німеччини, Польщі, компетенцію галузевих служб поліції цих країн за національним законодавством, вивчено процедуру накладення дисциплінарних стягнень, порядок застосування табельної вогнепальної зброї поліцейськими у відповідних країнах континентальної Європи тощо.

Застосування логіко-семантичного та логіко-юридичного методів дозволило сформулювати авторські визначення понять «правовий статус поліції», «нормативно-правове забезпечення діяльності поліції», «законодавчі обмеження громадянських прав та свобод працівників поліції», уточнити вже існуючі дефініції понять «міждержавні нормативно-правові акти», «юридична

відповідальність», «правоохоронні органи», «компетенція поліції», «предмет відання», «спеціальний предмет відання», «загальні гарантії здійснення компетенції поліції», «спеціальні гарантії здійснення компетенції поліції» та встановити їх співвідношення.

**Наукова новизна одержаних результатів** полягає в тому, що дисертація є першим у вітчизняній науці комплексним дослідженням правового статусу поліції таких країн континентальної Європи як Франція, Німеччина, Польща.

У результаті проведеного дослідження було сформульовано низку наукових висновків, на основі котрих можна виокремити такі елементи наукової новизни дисертації:

- вперше здійснено комплексне загальнотеоретичне дослідження поліції як державно-владного інституту у трьох державах (Франція, Німеччина, Польща), правова система котрих належить до групи країн континентальної правової сім'ї;

- визначено основні структурні елементи правового статусу поліції, які є характерними для поліцейських органів Франції, Німеччини, Польщі. Встановлено особливості нормативно-правового забезпечення їх діяльності;

- вперше доведено, що окрім національних та міжнародно-правових актів, діяльність поліції Франції, Німеччини, Польщі забезпечується особливим різновидом правових актів, система котрих охоплюється новим для юридичної науки терміном «міждержавні нормативно-правові акти»;

- вперше на доктринальному рівні визначено та сформульовано юридичні ознаки повноважень поліції Франції, Німеччини, Польщі;

- окреслено специфіку поліції як державно-владної інституції правових систем Франції, Німеччини, Польщі;

- вперше запропоновано авторські варіанти тлумачення таких категорій як «правовий статус поліції», «нормативно-правове забезпечення діяльності поліції в країнах континентальної правової сім'ї», «законодавчі обмеження громадянських прав та свобод службовців поліції в країнах континентальної правової сім'ї», «гарантії здійснення компетенції поліцією країн континентальної правової сім'ї» тощо;

- на основі отриманих знань про поліцію вказаних західноєвропейських держав підготовлені конкретні пропозиції по внесенню змін до Закону України «Про міліцію» і Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України.

**Практичне значення одержаних результатів** полягає:

- у правозастосовній діяльності матеріали дисертації будуть корисними у ході підготовки (перепідготовки) персоналу Міністерства внутрішніх справ України, оновленні концепції розвитку органів внутрішніх справ, а також при реалізації судово-правової реформи в державі;



— у науково-дослідній сфері основні положення і висновки дисертації можуть бути використані як підґрунтя для подальших теоретико-правових досліджень поліції і інших правоохоронних органів;

— у галузі правотворчої діяльності результати і висновки дисертації можуть прислужитися для вдосконалення вітчизняного законодавства. Зокрема підготовлені автором законопроекти можуть стати основою для розробки законів про внесення змін до національного законодавства про міліцію;

— у правовиховній сфері положення та висновки дисертації здатні послужити підвищенню професійно-правової культури працівників міліції та інших правоохоронних органів, а також курсантів (студентів) вищих навчальних закладів;

— у навчальному процесі положення та матеріали дисертації можуть стати в нагоді при підготовці спеціальних навчальних посібників і підручників з теорії держави і права, порівняльного правознавства, адміністративного права, теорії управління в органах внутрішніх справ.

**Апробація результатів дисертації.** Підсумки розробки проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на наукових і науково-практичних конференціях регіонального та всеукраїнського рівнів, міжнародних наукових форумах. Зокрема, ключові положення дисертації було викладено на науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми сучасної науки у дослідженнях молодих вчених» (м. Харків, 25 травня 2007 р.), «Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні» (м. Львів, 28 вересня 2007 р.)

Результати, отримані при проведенні дослідження, було також оприлюднено на VII Міжнародному науковому конгресі «Державне управління та місцеве самоврядування» (м. Харків, 29-30 березня 2007 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Від громадянського суспільства – до правової держави» (м. Харків, 24 квітня 2008 р.), науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених» (м. Харків, 24 травня 2008 р.)

**Публікації.** Основні результати дослідження знайшли відображення в 10 наукових публікаціях (з них 5 – у фахових виданнях).

**Структура дисертації** обумовлена метою і предметом дослідження. Робота складається із вступу, двох розділів, що містять шість підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, додатків та списку використаних джерел, який містить 202 найменування. Загальний обсяг дисертації – 211 сторінок, з них обсяг основного тексту – 175 сторінок, додатків – 17 і 19 — список використаних джерел.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *Вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації, визначено її зв'язок з науковими планами та програмами, розкрито мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, наведено методи дослідження, висвітлено наукову новизну, а також підкреслено науково-теоретичне значення і практичну важливість висновків, одержаних у результаті проведеного дослідження, узагальнено інформацію про апробацію результатів роботи і публікації автора.

**Розділ 1 «Поліція як інституціональний елемент правових систем країн континентальної правової сім'ї»** складається з трьох підрозділів, у яких з'ясовується місце і роль поліції в системі органів державної влади (на прикладі Франції, Німеччини, Польщі), організаційно-функціональна побудова поліції, компетенція органів поліції у вказаних вище країнах на сучасному етапі їх розвитку.

У підрозділі 1.1 *«Роль та місце поліції у функціонуванні механізму держав країн континентальної правової сім'ї»* наводиться огляд історичних аспектів виникнення поліції в деяких країнах континентальної правової сім'ї (які до того ж є активними членами ЄС), аналізуються основні соціальні фактори, існування котрих сприяло формуванню поліції як правоохоронного органу на теренах сучасної Європи.

Встановлено, що як служба забезпечення правопорядку, поліція, фактично, зародилася ще в античні часи. Дане утворення мало військовий порядок організації і управління та очолювалося одним керівником (в Римі – еділом, пізніше – префектом). На Європейському континенті поліція сформувалася у XVIII ст. в межах території сучасної Німеччини. Поліцією (нім. «polizei») тоді називали загони колишніх військовослужбовців, що на постійній основі забезпечували порядок і спокій у місцях значного скупчення людей, виконували специфічні завдання щодо підтримання порядку рибної торгівлі, виконання приписів зі збереження чистоти, дотримання правил пожежної безпеки та спокою у нічний час тощо.

З'ясовано, що поліція від часу свого заснування завжди була невід'ємною складовою частиною механізму держави в сучасному розумінні цього терміна. Інституціонально, органи поліції входять до підсистеми органів державної виконавчої влади і підпорядковуються центральному органу управління – Міністерству внутрішніх справ (у Франції офіційна назва такого міністерства – Міністерство внутрішніх справ Французької Республіки, у Німеччині – Федеральне міністерство внутрішніх справ Федеративної Республіки Німеччина, у Польщі – Міністерство внутрішніх справ та адміністрації Республіки Польща).

Наголошено, що в особі поліції механізм держави реалізує завдання щодо забезпечення правопорядку та законності в суспільстві, а також здійснення захисту прав громадян від незаконних посягань. Задля цього поліція від імені держави використовує два основних методи – переконання і примус. Надане поліції право застосовувати примусові силові заходи впливу з

метою ефективного виконання своїх обов'язків є важливою рисою поліції як державно-владного інституту, що обумовлює особливість його становища в системі органів виконавчої влади.

Доведено, що реальний зміст функцій поліції значною мірою детермінується формою політичного режиму в країні. В сучасних Франції, Німеччині, Польщі, які є демократичними державами, поліція покликана, перш за все, охороняти права і свободи громадян від протиправних посягань. Разом з тим, поліція де-юре є підлеглою уряду (персональний склад котрого формується з професійних політиків) і діяльність посадових осіб поліції найвищого рівня передбачає дотримання вимог політичного керівництва держави. За такої ситуації цей орган потенційно може стати засобом захисту не стільки загальносоціальних, стільки групових (класових) інтересів. Дуалістичне поєднання зазначених аспектів у функціонуванні поліції уможливорює висновок: сутність поліції розкривається лише при одночасному дослідженні класового та загальносоціального аспекту її діяльності (в механізмі держави поліція перебуває на стику інтересів державної влади і суспільства). Така закономірність є однією з головних характерних ознак поліції, що об'єктивно зумовлена специфікою її місця та ролі у механізмі держав країн континентальної правової сім'ї на сучасному етапі їх розвитку.

У підрозділі 1.2 ***«Нормативно-правове забезпечення діяльності та організаційно - функціональна побудова поліції країн континентальної правової сім'ї»*** проаналізовано основні положення системи правових актів, які регламентують функціонування поліції країн континентальної правової сім'ї, а також досліджено організацію ієрархічної системи поліцейських органів і з'ясовано їх спеціалізацію.

Встановлено, що діяльність поліції країн континентальної правової сім'ї унормована трьома системами правового забезпечення. В залежності від сфери дії автор виокремлює: систему національно-правового забезпечення, систему міжнародно-правового забезпечення, систему міждержавного правового забезпечення.

Система національно - правового забезпечення діяльності поліції країн континентальної правової сім'ї представлена актами внутрішньодержавного законодавства Франції, Німеччини, Польщі, в яких закріплюється компетенція поліції, а також урегульовано питання щодо проходження служби в поліції, фінансування і матеріально-технічного забезпечення.

Міжнародно-правова система нормативного забезпечення діяльності поліції Франції, Німеччини, Польщі представлена низкою основоположних документів Організації Об'єднаних Націй з прав людини, які прогресивна міжнародна спільнота визнала непорушними. Це, передусім, Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16.12.1966 р. Поліція зобов'язана завжди дотримуватись норм перелічених міжнародно-правових актів у своїй діяльності.

Система міждержавного правового забезпечення представлена специфічною групою правових актів — «актів міждержавного права». За своєю природою міждержавне право наближене до міжнародного, однак має специфічні риси, що уподібнюють його і з внутрішньодержавним. Основним джерелом міждержавного права є статутарні установчі договори між країнами членами ЄС. Так, у ст. 29 Розділу VI що має назву «Положення про поліцейське та судове співробітництво у кримінальних справах» Договору про Європейський Союз 1992 р. (зі змінами, які були внесені до нього в 1997 р. Амстердамським і в 2007 р. Лісабонським договорами) визначено стратегічну мету діяльності поліції держав-членів ЄС і детально закріплено основні обов'язки поліції країн-учасниць ЄС. Координацію щодо спільного використання національних поліцейських сил країн Європи відповідно до ст. 30 даного документа здійснює Європейське поліцейське відомство (Європол).

Для дослідження питань організації управління та визначення спеціалізації (лінії роботи) окремих поліцейських служб в країнах континентальної правової сім'ї запропоновано вживати категорію «організаційно-функціональна побудова» органів поліції.

Організаційна складова побудови поліції представлена ієрархічно структурованою системою поліцейських органів і підрозділів від вищого до нижчого рівнів, що визначає порядок підпорядкування та управління підрозділами поліції в конкретній країні континентальної правової сім'ї відповідно засадам воєнізованої субординації.

Функціональну складову побудови системи органів поліції розкрито шляхом визначення конкретних функцій двох основних галузевих служб поліції у Франції, Німеччині, Польщі, а саме — кримінальної поліції та адміністративної поліції. Основним завданням кримінальної поліції є протидія злочинності, в тому числі й організованих. Адміністративна поліція займається проведенням профілактичної роботи, попередженням правопорушень, забезпеченням громадського порядку і безпеки та інше.

Підкреслено, що організаційно-функціональна побудова поліцейських органів у країнах континентальної правової сім'ї об'єктивно обумовлена історичними економічними, політичними, державно-правовими особливостями багатовікового розвитку Франції, Німеччини, Польщі.

У підрозділі 1.3 **«Компетенція поліції країн континентальної правової сім'ї»** сформульовано авторську дефініцію поняття «компетенція поліції». Зазначено, що компетенція є серцевиною правового статусу. Їй притаманна власна структура, елементами котрої є предмет відання (розподіляється на загальний і спеціальний) і повноваження.

Предмет відання є визначеною (окресленою) сферою діяльності того чи іншого органу або посадової особи, без якої немає об'єктивного підґрунтя для реалізації владних повноважень. У зв'язку з розподіленням поліції на кримінальну і адміністративну, виокремлюється загальний

предмет відання всіх поліцейських сил країни та спеціальний предмет відання галузевих поліцейських служб.

Досліджено, що загальний предмет відання поліції країн континентальної правової сім'ї є похідним юридичним явищем від охоронної функції держави. Законодавство про поліцію Франції, Німеччини, Польщі зобов'язує поліцію охороняти права та свободи громадян. На прикладі аналізу деяких іноземних законодавчих актів про поліцію (Закон землі Баварія «Про завдання і повноваження Баварської державної поліції» від 14.09.1990 р., Закон Польщі «Про поліцію» від 06.04.1990 р.) доведено, що реалізація такого завдання як захист прав і свобод громадян передбачає виконання поліцією важливої функції — забезпечення громадської безпеки і порядку в державі. Ця функція завжди «супроводжує» лінію діяльності поліції щодо захисту прав і свобод громадян. Відповідно, загальний предмет відання поліції країн континентальної правової сім'ї (Франції, Німеччини, Польщі) включає два основних елементи: 1) захист прав і свобод людини від протиправних посягань; 2) забезпечення громадської безпеки і порядку в суспільстві та державі.

Спеціальний предмет відання поліції країн континентальної правової сім'ї становить додаткова, конкретно визначена сфера діяльності спеціалізованих служб поліції, які компетентні вирішувати окремі завдання правоохоронної діяльності специфічного, прикладного характеру. Так, кримінальна поліція зобов'язана проводити роботу з розкриття злочинів і переслідування осіб, які їх вчинили, а адміністративна поліція — забезпечувати громадський порядок у публічних місцях, слідкувати за безпекою дорожнього руху, проводити комплекс профілактичних заходів.

Повноваження поліції розглядаються в дисертації як синтез соціально обумовлених за змістом юридичних можливостей (прав) та обтяжень (обов'язків) владного характеру, які визначають необхідні вид і міру впливу поліції на суспільні відносини з метою задоволення законних інтересів держави та суспільства.

З'ясовано, що в цілому, у таких країнах континентальної правової сім'ї як Франція, Німеччина, Польща повноваження поліції є схожими і мають однакову спрямованість. До основних повноважень поліції вказаних держав відносяться: проводити опитування громадян з метою з'ясування тих відомостей, які становлять інтерес для поліцейських служб, викликати до органів та установ поліції громадян які опинилися у полі зору поліції, для надання свідчень, вести спостереження за особами, які мають намір вчинити злочин, здійснювати нагляд за особами, життю та здоров'ю яких загрожує небезпека, здійснювати короткострокові затримання особи, проводити оперативно-розшукові заходи, перевіряти місця концентрації антисоціального елементу, вести роботу з дітьми, які залишилися без батьківського піклування або які покинули власну родину та інші.

Аналіз зарубіжного законодавства зазначених країн свідчить про наявність відмінностей, що притаманні компетенції національних поліцейських сил трьох країн поліція яких досліджується

(зокрема у Франції та Польщі поліція має значно більший обсяг кримінально-процесуальних повноважень, ніж поліція Німеччини).

Розділ 2 *«Особливості правового статусу поліції країн континентальної правової сім'ї»* складається з трьох підрозділів та присвячений аналізу сутнісних особливостей таких структурних елементів правового статусу поліції як гарантії здійснення компетенції поліції, законодавчі обмеження громадянських прав і свобод її працівників, а також юридична відповідальність поліцейських.

У підрозділі 2.1 *«Гарантії здійснення компетенції поліції в країнах континентальної правової сім'ї»* досліджуються загально-правові та спеціально-юридичні гарантії здійснення компетенції поліції країн континентальної правової сім'ї.

Зміст загально-правових гарантій впливає зі змісту матеріального права країни, економічної та політичної системи суспільства. До групи загально-правових гарантій належать економічні, політичні, ідеологічні, організаційні умови, за наявності котрих поліція здійснює компетенцію. В свою чергу, спеціально-юридичні гарантії представлені заходами соціального та правового захисту, які передбачені в актах системи нормативно-правового забезпечення діяльності поліції країн континентальної правової сім'ї.

До числа заходів соціального захисту відноситься: грошове утримання, забезпечення форменим одягом, амуніцією і спеціальним обмундируванням, безоплатне отримання житла в місцевості проходження служби, безоплатні профілактичні медичні огляди та медичне обслуговування за рахунок держави, оздоровчі виплати у період реабілітації при отриманні травми чи каліцтва під час виконання службових обов'язків, надання можливості раз на рік здійснити за рахунок держави подорож у межах країни, можливість скорочення тривалості робочого часу через сімейні обставини тощо.

До кола заходів правового захисту належать: право службовців поліції на створення профспілок для захисту прав, право на звернення особи до компетентних судових, адміністративних чи законодавчих органів, які покликані захищати права людини (в тому числі й право оскаржити в незалежному та неупередженому суді заходи дисциплінарного стягнення чи кримінальний вирок, які винесенні стосовно конкретного поліцейського), обов'язок держави захищати працівника поліції у випадку необґрунтованих звинувачень проти нього у зв'язку з професійною діяльністю, неприпустимість стороннього впливу на поліцейських при здійсненні службових повноважень.

Наголошено, що у країнах континентальної правової сім'ї важливою гарантією здійснення компетенції поліції є функціонування профспілок поліцейських. На прикладі Франції розкрито основні напрямки їх діяльності та роль, яку відіграють профспілки поліцейських сьогодні. На основі порівняльного аналізу французького і українського законодавства, що регламентує

функціонування професійних спілок, зроблено висновок про недосконалість правового регулювання функціонування профспілок української міліції. Запропоновано Закон України «Про міліцію» від 20.12.1990 р. доповнити окремою статтею відповідного змісту, яка б на законодавчому рівні заклала основи правового статусу профспілок працівників міліції України.

Всі зазначені заходи були досліджені автором на основі аналізу зарубіжного законодавства, а саме: Закону Республіки Франція «Про права та обов'язки державних службовців» від 13.08.1983 р., Декрету Республіки Франція «Про загальні положення, що застосовуються по відношенню до службовців діючої служби Національної поліції» від 03.05.1995 р., Декрету Республіки Франція «Про особливий статус технічного та учбово-тренувального корпусу Національної поліції» від 23.12.2004 р., Закону ФРН «Про забезпечення службовців та суддів федерації і федеральних земель» в редакції від 16.03.1999 р., Закону ФРН «Про оклади федеральних чиновників» від 06.08.2002 р., Закону Польщі «Про поліцію» від 16.04.1990 р.

У підрозділі 2.2 *«Законодавчі обмеження громадянських прав службовців поліції в країнах континентальної правової сім'ї»* зазначається, що будь-якій державі світу незалежно від рівня розвитку відоме негативне правове явище — зловживання владними повноваженнями чиновниками, у тому числі і службовцями поліції. Щоб унеможливити (мінімізувати) його прояви розвинуті держави сучасної Європи в законодавчому порядку встановлюють спеціальні обмеження щодо реалізації низки громадянських прав поліцейськими.

Встановлено, що на законодавчому рівні перелік прав поліцейських країн континентальної правової сім'ї, які підлягають обмеженню, закріплюється в найважливіших міжнародних актах-документах у галузі прав людини (Загальній декларації прав людини від 10.12.1948 р., Міжнародному пакті про економічні, соціальні, культурні права від 16.12.1966 р., Міжнародному пакті про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р., Європейській конвенції про захист прав людини та основних свобод від 04.11.1950 р.). Це, передусім, такі права як право на страйк, право вільно виїжджати за межі держави та вільно розповсюджувати інформацію, право на членство у політичних партіях чи політичних об'єднаннях, право на заняття підприємницькою діяльністю паралельно з перебуванням на службі в поліції.

До основних чинників, з огляду на які встановлюються обмеження для реалізації поліцейськими деяких прав, є необхідність дотримання та захисту державної безпеки і забезпечення громадського порядку, необхідність охорони здоров'я та забезпечення моральності населення, необхідність захисту прав та свобод громадян, недопустимість проявів актів злочинної поведінки і вчинення правопорушень тощо.

Підрозділ 2.3 *«Юридична відповідальність службовців поліції в країнах континентальної правової сім'ї»* присвячений характеристиці дисциплінарної і кримінальної відповідальності працівників поліції Франції, Німеччини, Польщі.

Дослідження дисциплінарної відповідальності службовців поліції країн континентальної правової сім'ї дало підстави автору прийти до висновку, що у Франції, Німеччині, Польщі процедура дисциплінарного провадження є більш демократичною і прогресивною ніж в Україні. Один з головних аргументів на користь цього — відсутність в Україні національного зразка інституту дисциплінарних комісій (рад), що розглядали б поведінку конкретних працівників міліції і у ході роботи котрих вони мали б право надавати різноманітні докази своєї невинуватості у порушенні вимог закону. З метою удосконалення української моделі процедури дисциплінарного провадження запропоновано доповнити Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України від 22.02.2006 р. окремою статтею про дисциплінарні комісії.

До кримінальної відповідальності працівники поліції Франції, Німеччини, Польщі притягаються за вчинення злочинів і як звичайні громадяни, і як спеціальний суб'єкт за вчинення злочинів у сфері службової діяльності. У роботі проаналізовано відповідні склади посадових (службових) злочинів, що передбачені кримінальним законодавством трьох зазначених вище країн.

## **ВИСНОВКИ**

Проведене наукове дослідження правового статусу поліції країн континентальної правової сім'ї (на матеріалах Франції, Німеччини, Польщі) дає підстави зробити наступні висновки:

1. Поняття «правовий статус поліції» є комплексним і багатоаспектним. Дана категорія містить у своєму складі кілька структурних елементів: компетенцію, гарантії здійснення компетенції, законодавчі обмеження прав і свобод співробітників поліцій країн, юридичну відповідальність тощо. Початковим етапом дослідження перелічених вище елементів є попередній науковий аналіз ролі та місця поліції в механізмі держав, а також висвітлення нормативно-правового забезпечення та організаційно-функціональної побудови поліцейських органів в кожній з країн континентальної правової сім'ї поліція котрих досліджується. З'ясування окресленого кола явищ дозволяє сформулювати чітке уявлення про поліцію як один з головних державно-правових інститутів сучасної Франції, Німеччини, Польщі.

2. У Франції, Німеччині, Польщі діяльність поліції регулюється трьома системами нормативно-правового забезпечення: міжнародно-правовою системою нормативних актів, національною системою нормативних актів, міждержавною системою нормативних актів.

Міжнародно-правова система нормативних актів, котрі забезпечують функціонування поліції обраних країн континентальної правової сім'ї представлена, здебільшого, правовими актами Організації Об'єднаних Націй і Ради Європи у галузі прав людини і діяльності поліцейських органів. Національну систему нормативно-правового забезпечення діяльності поліції у Франції, Німеччині, Польщі становлять закони та підзаконні нормативно-правові акти різної юридичної



сили, котрі відрізняються за галузевою приналежністю, мають різний предмет правового регулювання.

Особливу наукову цінність становить те, що поліція, як державно-владна інституція таких країн континентальної правової сім'ї як Франція, Німеччина, Польща є самостійним об'єктом регулювання норм, що містяться в «актах міждержавного права». Міждержавні правові акти є особливим різновидом нормативних документів, які, з точки зору загальнотеоретичної характеристики, є підстави вважати самостійним джерелом права, дослідження котрого вітчизняною юриспруденцією лише започатковується.

3. Дослідження організаційно-функціональної побудови органів поліції у Франції, Німеччині, Польщі показало, що організація структури поліцейських органів у трьох вказаних країнах має свої характерні особливості і відмінності, що обумовлено формою державного устрою, історичними особливостями культурного, політичного і соціально-економічного розвитку кожної з держав. За функціональною ознакою поліція країн континентальної правової сім'ї розподіляється на адміністративну та кримінальну. В цілому, дані служби мають тотожні завдання, проте виконують різні функції. Кожен з підвидів поліції, в свою чергу, формується різними за напрямками діяльності поліцейськими підрозділами.

4. Головним структурним елементом правового статусу поліції країн континентальної правової сім'ї (Франції, Німеччини, Польщі) є компетенція. Категорії «правовий статус поліції» і «компетенція поліції» співвідносяться як ціле і частка. Компетенція поліції являє собою сукупність передбачених нормативно-правовими актами службових обов'язків і владних повноважень, котрими держава наділяє поліцію для виконання поставлених перед нею завдань відповідно до предмету відання цього правоохоронного органу.

Вивчення та аналіз французького, німецького та польського законодавства, що регулює діяльність поліції дає підстави констатувати, що основним службовим обов'язком поліції в країнах континентальної правової сім'ї є забезпечення громадської безпеки та громадського порядку, а також протидія злочинності. Наукову цінність становлять виявлені в процесі виконання дослідження відмінності у компетенції галузевих служб та органів поліції (зокрема кримінальної поліції) Франції, Німеччини, Польщі. Зазначені відмінності розкриваються, передусім, при аналізі кримінально-процесуальних повноважень поліцейських органів трьох зазначених країн.

5. Проведення характеристики особливостей правового статусу поліції в країнах континентальної Європи показало, що у таких країнах як Франція, Німеччина, Польща зміст та перелік заходів соціального та правового захисту службовців поліції відрізняється від того, котрий передбачений законодавством України і є, на наш погляд, більш ширшим і досконалим.

Дослідження особливостей правового статусу поліції таких країн континентальної правової сім'ї як Франція, Німеччина, Польща дає підстави заключити, що важливою гарантією здійснення

компетенції поліції в названих державах є функціонування професійних спілок, правове положення котрих конкретно урегульовано на законодавчому рівні.

6. Дослідження особливостей юридичної відповідальності поліцейських у країнах, поліція котрих досліджується, вказує на те, що процедура дисциплінарного провадження стосовно кожного конкретного поліцейського є значно прогресивнішою та більш демократичною ніж існуюча в Україні. На підтвердження цього свідчить наявність інституту дисциплінарних комісій, котрі беруть участь у вирішенні питання про наявність складу дисциплінарного проступку у діях поліцейського. Функціонування дисциплінарних комісій є важливою гарантією захисту поліцейських від можливого необ'єктивного рішення, котре може бути винесено стосовно останніх.

7. Сформульовані за результатами дослідження теоретичні узагальнення стали основою для розробки пропозицій щодо внесення змін до чинних нормативних актів України, котрі регулюють функціонування міліції. Передусім мова йде про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України (пропонується доповнити окремою статтею про дисциплінарні комісії) і Закон України «Про міліцію» (пропонується доповнити окремою статтею, положення котрої визначатимуть правове положення професійних спілок працівників міліції України). Часткове внесення змін до цих нормативно-правових актів буде сприяти запровадженню прогресивних західноєвропейських стандартів у функціонуванні міліції України, що може позитивно відзначитися на підвищенні ефективності її діяльності.

8. Загальнотеоретична характеристика правового статусу поліції Франції, Німеччини, Польщі, репрезентована у даному дослідженні, є інформаційно-науковим підґрунтям для науковців і спеціалістів, котрі у перспективі будуть продовжувати дослідження поліції країн Західної Європи із застосуванням інших наукових підходів і концепцій. Аналіз питань і явищ, пов'язаних з функціонуванням поліції зазначених країн, у подальшому є неможливим без пізнання тих елементів правового статусу даного органу, котрі були досліджені у роботі.

#### **Список опублікованих праць за темою дисертації**

1. Передерій О. С. Міністерство внутрішніх справ як головний орган управління поліцією у Франції, Німеччині, Польщі (загальнотеоретичний аспект) / О. С. Передерій // Державне управління та місцеве самоврядування: Тези VII Міжнар. наук. конгресу, 29-30 березня 2007 р. — Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2007. — С. 96-98.

2. Передерій О. С. Дослідження правового статусу поліції країн континентальної правової сім'ї як фактор реформування міліції України /О. С. Передерій // Актуальні проблеми сучасної науки у дослідженнях молодих вчених: Матеріали науково-практичної конференції (Харків, 25 травня 2007 р.). —Х.: Вид-во Харк. нац. ун-ту внутр. справ, 2007. — С. 185-186.

3. Передерій О. С. Поліція як функціональний елемент механізму держав країн континентальної правової сім'ї / О. С. Передерій // Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні. Тези доповідей на Всеукраїнській науковій конференції ад'юнктів, аспірантів та здобувачів. — Львів, 2007. — С. 153-156.

4. Передерій О. С. Правові обмеження громадянських прав працівників поліції в країнах континентальної правової сім'ї (загальнотеоретична характеристика на прикладі Франції) / О. С. Передерій // Від громадянського суспільства – до правової держави. Тези III Міжнародної науково-практичної конференції. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. — С. 80-82.

5. Передерій О. С. Конституційно-правове регулювання діяльності поліції в країнах континентальної правової сім'ї (загальнотеоретичний аналіз на прикладі Франції, Німеччини, Польщі) / О. С. Передерій // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих вчених. Матеріали науково-практичної конференції. – Х.: ХНУВС, 2008. — С. 130-131.

6. Передерій О. С. Поліція в механізмі держав континентальної правової сім'ї / О. С. Передерій // Право і безпека. — 2006. — Т.5. — № 4 С. — 33-35.

7. Передерій О. С. Особливості правового регулювання діяльності поліції країн континентальної правової сім'ї / О. С. Передерій // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. — 2007. — № 37. — С. 32-36.

8. Передерій О. С. Компетенція як елемент правового статусу поліції держав континентальної правової сім'ї (теоретичний аспект) / О. С. Передерій // Форум права. — 2007. — №2. — С. 169-173 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2007-2possta.pdf>

9. Передерій О. С. Спеціальні гарантії здійснення компетенції поліцією в країнах континентальної правової сім'ї (загальнотеоретична характеристика на прикладі Польщі) / О. С. Передерій // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2007.- № 39.— С.53-60.

10. Передерій О. С. Дисциплінарна відповідальність як складова правового статусу поліції країн континентальної правової сім'ї (загальнотеоретична характеристика на прикладі Німеччини) / О. С. Передерій // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право». — 2008. — № 1. — С. 137-141.

#### Анотації

**Передерій О.С. Правовий статус поліції країн континентальної правової сім'ї (загальнотеоретична характеристика на матеріалах Франції, Німеччини, Польщі). — Рукопис.**

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень. – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2009.

Дисертація є комплексним науковим дослідженням, присвяченим загальнотеоретичній характеристиці одного з елементів правової системи країн континентальної правової сім'ї — інституту поліції. Використовуючи таку категорію загальнотеоретичної юриспруденції як «правовий статус», обґрунтовано авторське визначення правового статусу поліції країн континентальної правової сім'ї, а також досліджені основні структурні елементи правового статусу даного органу в таких розвинених державах європейського співтовариства як Франція, Німеччина, Польща. Розкриваючи історію становлення поліції як органу виконавчої влади, що виконує правоохоронну функцію держави, досліджується його місце і роль у функціонуванні державного апарату Франції, Німеччини, Польщі.

Автором проведений ґрунтовний аналіз положень найважливіших міжнародних і міждержавних (діють в межах Європейського Союзу) нормативних актів, котрі регулюють діяльність поліції країн континентальної правової сім'ї. На основі вивченого національного законодавства Франції, Німеччини, Польщі досліджено організаційно-функціональну побудову системи органів поліції у обраних зарубіжних державах.

Шляхом аналізу вивченого зарубіжного законодавства досліджена компетенція французької, німецької і польської поліції, визначені гарантії її реалізації, встановлені існуючі законодавчі обмеження окремих прав поліцейських Франції, Німеччини, Польщі, висвітлені особливості їх юридичної відповідальності. За результатами проведеного дослідження запропоновано внести зміни в українське національне законодавство з метою вдосконалення правового статусу міліції України задля підвищення ефективності її діяльності.

**Ключові слова:** правовий статус поліції, континентальна правова сім'я, механізм держави, компетенція поліції, гарантії здійснення компетенції, законодавчі обмеження прав працівників поліції, юридична відповідальність працівників поліції.

**Передерий А. С. Правовой статус полиции стран континентальной правовой семьи (общетеоретическая характеристика на материалах Франции, Германии, Польши). — Рукопись.**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений. – Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, 2009.

Диссертация посвящена комплексному исследованию одного из важнейших элементов правовой системы стран континентальной правовой семьи — института полиции. Используя

такую категорию общетеоретической юриспруденции как «правовой статус», обоснован авторский вариант определения правового статуса полиции стран континентальной правовой семьи, определены и охарактеризованы его основные структурные элементы.

На примере таких государств как Франция, Германия, Польша исследован генезис полиции как органа исполнительной власти, выполняющего правоохранительную функцию государства, определены его место и роль в государственном механизме вышеупомянутых стран, а также освещено нормативно-правовое обеспечение деятельности и организационно-функциональное построение полицейских органов. Установлено, что помимо положений национальных и международных нормативно-правовых актов, правовой базой для функционирования полиции в странах континентальной правовой семьи являются также акты, которые действуют в рамках Европейского Союза. Учитывая присущие им особенности предложено именовать их «актами межгосударственного права».

В работе, на основе изученного зарубежного законодательства, установлена компетенция полиции как основной элемент правового статуса исследуемого государственно-властного института. Путем анализа предмета ведения и полномочий национальных полицейских сил Франции, Германии, Польши установлены общие и отличительные черты компетенции полиции в этих трех странах.

Исследованы общие и специальные гарантии осуществления компетенции полиции стран континентальной правовой семьи. Исследована деятельность профсоюзов полицейских. На примере Франции раскрыто историю становления, основные направления деятельности и роль этих общественных организаций в защите профессиональных прав полицейских. На основании изучения положений иностранных правовых актов о профсоюзах полиции сформулированы предложения по усовершенствованию законодательной базы функционирования профсоюзов украинской милиции.

В качестве отдельного элемента правового статуса полиции стран континентальной правовой семьи с позиций общетеоретической характеристики исследованы особенности юридической ответственности служащих полиции Франции, Германии, Польши. В частности, выделены характерные черты уголовной и дисциплинарной ответственности работников полиции. Исследована существующая в странах континентальной правовой семьи модель процедуры дисциплинарного производства в отношении работника полиции, на основании чего обосновано предложение об усовершенствовании украинской модели процедуры дисциплинарного производства путем учреждения института дисциплинарных комиссий.

**Ключевые слова:** правовой статус полиции, континентальная правовая семья, механизм государства, компетенция полиции, гарантии осуществления компетенции, законодательные ограничения прав работников полиции, юридическая ответственность работников полиции.

**A. S. Perederiy. Legal status of police in the countries of continental legal family (general-theoretical characteristic on the materials of France, Germany, Poland). — Manuscript.**

Dissertation for the academic degree of candidate of law, specialization 12.00.01 – Theory and history of state and law; History of political and legal studies. – Kharkov National University of Internal Affairs, Kharkov, 2009.

The dissertation is a comprehensive scientific research devoted to general theoretic characteristic of one of the elements of legal system in the countries of continental legal family – police institute. Using such category of theoretical jurisprudence as «legal status», the author's definition of legal status of the countries of police in the countries of continental legal family has been substantiated, and also basic structural elements of legal status of this authority have been investigated in such developed countries of European Community as France, Germany, and Poland. Revealing historical genesis of police as an executive authority fulfilling law-enforcement function of a state in the three said countries, the role of police in functioning of the mechanism of such states as France, Germany, and Poland has been investigated.

The author has carried out a substantial analysis of the most important international and intergovernmental (acting within the framework of European Union) standard acts, which regulate the activities of police authorities in the countries of continental legal family. On the basis of examined national legislation of France, Germany, and Poland, organizational and functional structure of police authorities system in foreign countries has been investigated.

Upon analyzing of foreign legislation, comparative-legal analysis of French, German, and Polish police competence have been conducted, peculiarities and guarantees of its realization have been determined, existing legal limitations of certain rights of policemen from France, Germany and Poland have been examined, legal responsibility of police officers in the said countries has been illustrated. According to the results of the conducted examination, it was suggested to introduce some changes into Ukrainian national legislation for the purpose of improvement of legal status of Ukrainian militia in order to increase the efficiency of its activity.

**Key words:** legal status of police, continental legal family, state mechanism, police competence, guarantees for competence realization, legislative limitations of rights of police officials, legal liability of police officials.